

Aktuālie problēmjaucājumi un to risinājumi augstākajā izglītībā un zinātnē – LIZDA nostāja

**Inga Vanaga, LIZDA priekšsēdētāja
NTSP sēde, Rīga, 2018. gada 9. maijs**

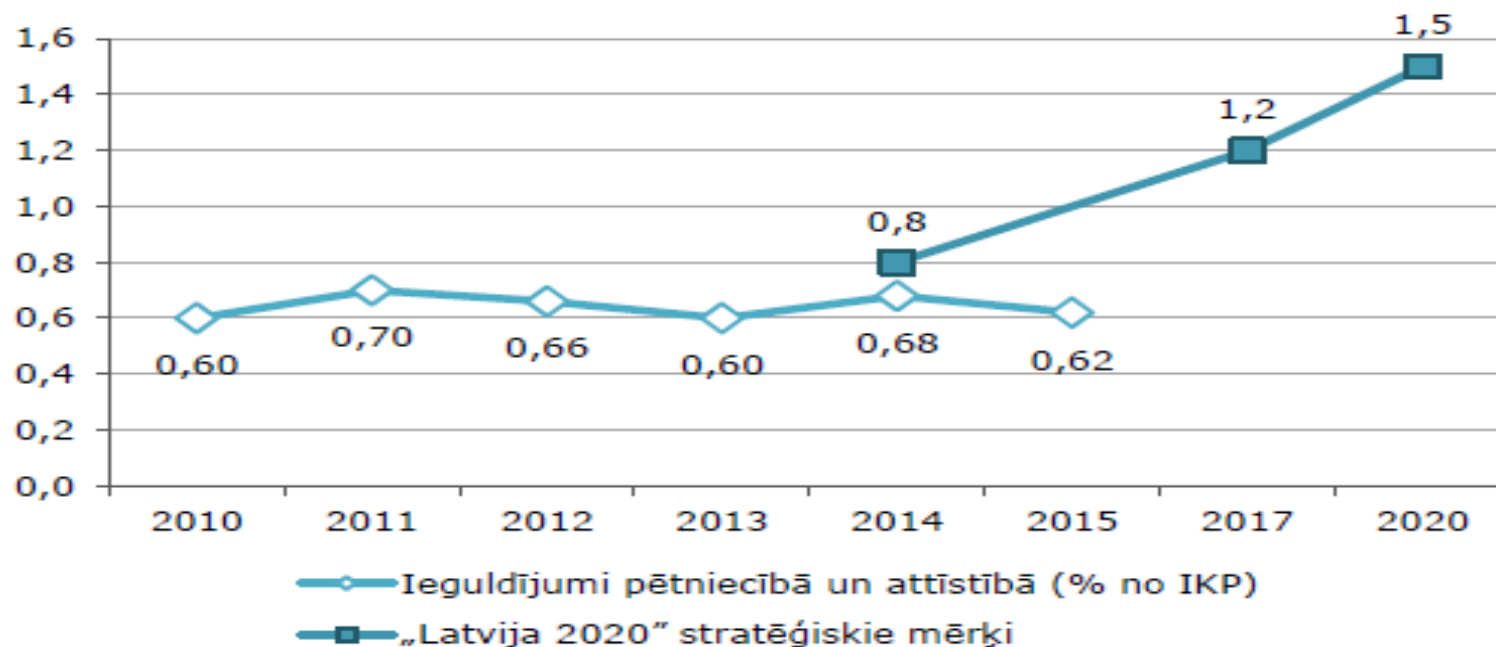
**2019. gads – augstākās izglītības un
zinātnes gads**

**LIZDA pievienojas Augstākās izglītības
padomes iniciētās vēstules
parakstīšanai
(15 organizācijas to parakstīja)**

Netiek pildītas Zinātniskās darbības likumā noteiktās normas

Zinātniskās darbības likuma 33.panta otrās daļas izpilde, kas nosaka ka „Ministru kabinets, iesniedzot Saeimai gadskārtējo likumu par valsts budžetu, paredz ikgadēju finansējuma pieaugumu zinātniskajai darbībai ne mazāku par **0,15%** no iekšzemes kopprodukta, līdz valsts piešķirtais finansējums zinātniskajai darbībai sasniedz **vismaz 1%** no IKP”.

Starptautisko institūciju rekomendācijas: Valsts finansējums zinātnei un pētniecībai jāpalielina, EK, 2017.

Saskaņā ar „Eiropa 2020” izvirzīto pamatmērķi – ieguldīt pētniecībā un attīstībā 3 % no Eiropas Savienības (ES) kopprodukta – Latvija ir noteikusi kvantitatīvo mērķi līdz 2020. gadam palielināt pētniecībā ieguldīto finansējumu līdz 1,5 % no Latvijas iekšzemes kopprodukta (IKP), bet līdz 2030. gadam – līdz 3 % no IKP.

Kā tiks sasniegts mērķis?

Zinātnieku kopienai būtiski problēmjaucājumi nacionālā finansējuma zinātniskajos projektos

- Nevienlīdzīgs atbalsts dažādām zinātnes nozarēm
- Projektu konkursi tiek izsludināti neregulāri
- Neskaidrības par pētījumu programmu ilgspēju un pēctecību, iesviešanas gausumu un resursu atbilstošu izlietojumu
- Projektu pieteikumu izvērtēšana norit pārāk ilgi
- Projekti ne vienmēr pieejami dažādu karjeras posmu (asistenti – lektori – docenti - profesori) zinātniekiem – ierobežotas attīstības un izaugsmes iespējas
- Nav izstrādāts mehānisms, kas veicinātu jauno speciālistu piesaisti zinātnei

LIZDA atbalsta grozījumus Zinātniskās darbības likumā

35. panta otrā un trešā daļa šādā redakcijā:

“(2) Valsts pētījumu programmu mērķus un uzdevumus **nosaka attiecīgās nozaru ministrijas**. IZM vai citas nozaru ministrijas valsts pētījumu programmu projektu konkursa kārtībā **var piešķirt valsts pētījumu programmu projektiem finansējumu** no zinātnes finansēšanai piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem. Valsts pētījumu programmu projektu konkursu organizē un īsteno Latvijas Zinātnes padome (iekļauts *MKK 07.05.2018. sēdes darba kārtībā, atlikta izskatīšana*).

Par pārrāvumiem VPP projektos un fundamentālo un lietišķo pētījumu projektos

Problēma: valsts budžeta finansēto pētniecības projektu (VPP, Fundamentālo un lietišķo pētījumu projekti) konkursu pārrāvumi un neprognozējamība nenodrošina pētniecības vides stabilitāti Latvijā. Esošais finansējums ir nepietiekams.

Risinājums:

- Nodrošināt katra gada valsts budžeta finansējumu no janvāra
- Panākt regulāru fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu konkursu norisi (izsludināšanu un izvērtēšanu) katru gadu, un palielināt finansējumu
- Panākt VPP programmu finansējumu katru gadu visos prioritāro pētījumu virzienos

Finansējums zinātnei no nozaru ministrijām

Problēma: Starpnozaru un starpdisciplinārajiem pētījumiem, kur nepieciešams finansējums vienam un tam pašam pētījumam no dažādām ministrijām, netiek nodrošināts finansējums.

Risinājums: Nepieciešams iesaistīt visas ministrijas finansējuma novirzīšanai pētniecībai savā nozarē.

Starptautisko institūciju rekomendācijas: Nozaru ministrijām jānodrošina budžeta daļa pētniecībai.
EK, 2017.

Finansējumu zinātnei no valsts kapitālsabiedrībām

Problēma: Zinātniskās darbības likuma normu neizpilde būtiski kavē zinātnes pilnvērtīgu attīstību. Nepietiekoša industrijas sasaiste ar zinātni.

Risinājums: Normatīvajos dokumentos noteikt, ka no valsts kapitālsabiedrībām, kurās visas kapitāla daļas tieši vai pastarpināti pieder valstij, 3 % no valsts pamatbudžeta ieņēmumos ieskaitītā maksājuma par valsts kapitāla izmantošanu tiek novirzīti zinātnei.

Starptautisko institūciju rekomendācijas: Nepieciešams valsts kapitālsabiedrību finansiāls ieguldījums pētniecībā un attīstībā, EK, 2017.

Par zemākās mēneša darba algas likmes noteikšanu zinātnes darbiniekiem par pilna laika ekvivalentu (PLE)

Problēma: Zinātnieku slodzes veidošanas principi bieži ietver nevienlīdzību, pārslogotību, kas ir profesionāļu zaudēšanas un kvalitātes pazemināšanās risks. Īstermiņa līgumi, pārrāvumi līgumos nenodrošina atalgojuma stabilitāti, sociālās garantijas, adekvātu pensiju.

Risinājums:

1. Nepieciešams noteikt adekvātu zemākās mēneša darba algas likmi zinātnes darbiniekiem par PLE, līdzīgi kā ir noteikta zemākā likme un tās ikgadējs palielinājums MK noteikumos pedagogiem
2. Izveidot darba grupu par slodžu harmonizāciju zinātnes personālam
3. Jādiskutē par PLE aprēķināšanas kārtību un lietderīgumu (pētniecība notiek ārpus oficiāli noteiktajām PLE stundām!)

Par finansējumu zinātnei pēc ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda beigām

Problēma: Pastāv risks, ka pēc ES struktūrfondu finansējuma beigām zinātne var saskarties ar izteiktu lejupslīdi. Zinātnisko projektu finansēšanas sistēmas problēma - augšupvērsto pētījumu finansējuma īpatsvars no kopējā publiskā projektu finansējuma ir ļoti neliels (11 %), kas nozīmē pārāk lielu paļaušanos uz ES fondu ieguldījumiem. Tas ievērojami atšķiras no Lietuvas (30 %) un Igaunijas (49 %), kurā valsts ieguldījumi fundamentālajā pētniecībā ir ievērojami augstāki.

Risinājums: Plānveidīgi palielināt valsts budžeta finansējumu zinātnei (bāzes finansējums, VPP, fundamentālo un lietišķo pētījumu programma).

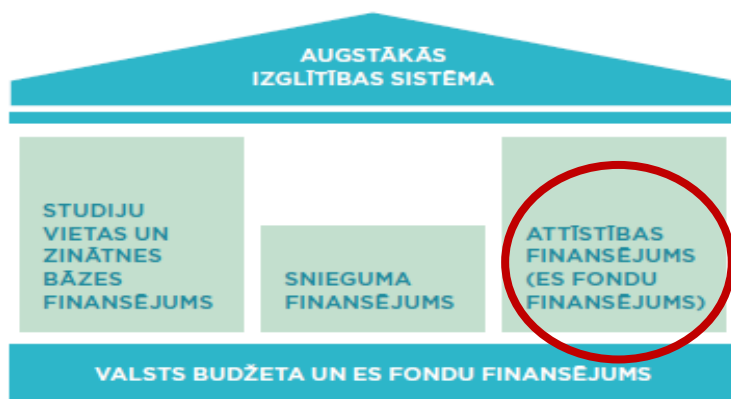
Starptautisko institūciju rekomendācijas: Jāatrod finansējuma balanss beidzoties Eiropas struktūrfondu finansējumam, EK, 2017.

Netiek pildītas Augstskolu likumā noteiktās normas

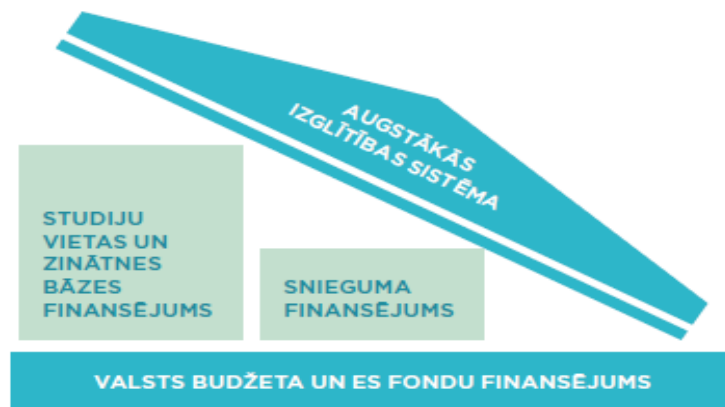
Augstskolu likuma 78. panta septītās daļas izpilde – Ministru kabinets, iesniedzot Saeimai gadskārtējo valsts budžeta projektu, tajā paredz ikgadēju finansējuma pieaugumu studijām valsts dibinātās augstskolās ne mazāku par **0,25%** no iekšzemes kopprodukta, līdz valsts piešķirtais finansējums studijām valsts dibinātās augstskolās sasniedz vismaz **2%** no IKP.

- Lai gan finansējumu zinātniskās darbības attīstībai augstskolās plānots nemainīgā apmērā vismaz līdz 2019.gadam (II pīlārs), tomēr attiecībā pret kopējo IZM finansējumu augstākai izglītībai tas samazinājies no 11% 2015.gadā līdz 9% 2017.gadā;
- Šobrīd III pīlāra ieviešana tiek īstenota ar ES struktūrfondu finansējumu, kas paredzēts līdz 2020.gadam. Pastāv risks, ka pēc 2020.gada finansējums augstākās izglītības un pētniecības piedāvājuma attīstībai – III pīlāra īstenošanai – nebūs pieejams pietiekamā apjomā, ja tas netiks rasts no citiem finansējuma avotiem

TRIS PĪLĀRU FINANSĒŠANAS MODELIS
LĪDZ 2020. GADAM

IESPĒJAMĀIS SCENĀRIJS
FINANSĒŠANAI PĒC 2020. GADA

Avots: LR Valsts kontroles revīzijas ziņojums, 2017.

Augstskolu un koledžu pedagogu zemākās mēneša darba algas likmes palielināšana:	2018. 1.janv.	2019.g. 1.janv.	2020.g. 1.janv.	2021.g. 1.janv.	2022.g. 1.janv.
Asistents	576,98	625	641	717	717
Lektors	723,96	785	805	900	900
Docents	904,23	980	1 004,97	1 123,57	1 123,57
Asociētais profesors	1 130,17	1 225	1 256,21	1 404,46	1 404,46
Profesors	1 411,76	1 530	1 568,98	1 754,14	1 754,14
Papildu nepieciešamais finansējums augstākajai izglītībai, EUR	gadam	gadam	gadam	gadam	gadam
IZM augstākā izglītība	2 217 958	4 435 918	5 129 406	8 635 886	8 635 886
VM augstākā izglītība	697 200	1 394 399	1 612 392	2 714 629	2 714 629
ZM augstākā izglītība	366 673	733 346	847 993	1 427 684	1 427 684
KM augstākā izglītība	388 981	777 897	899 506	1 514 396	1 514 396
LM augstākā izglītība		997	8 259	42 748	42 478
KOPĀ augstākajai izglītībai, EUR	3 670 812	7 342 557	8 497 556	14 335 343	14 335 073

Pedagogu darba samaksas paaugstināšanas grafiks, apstiprināts MK 09.01.2018.

Par docētāju darba slodžu aprēķināšanas kārtību augstākās izglītības iestādēs

Problēma: augstākās izglītības iestādēs ir krasi atšķirīga interpretācija par komponentēm, kas veido docētāja darba slodzi

Risinājums: darba grupas ietvaros nepieciešams apkopot labākās prakses piemērus un vienoties par nosacījumiem normatīvo aktu pilnveidei

LIZDA aicinājumam atsaukušās lielākās Latvijas augstskolas – LU, RTU, RSU, LLU

Starptautisko institūciju rekomendācijas : Normatīvie akti nosaka skaidrus atalgojuma principus, tiek nodrošināts adekvāts atalgojums, atbilstoši izpildījumam (*Pasaules Banka, 2018*)

Priekšlikumi:

- 1.Valsts budžetā paredzēt papildus finansējumu zinātnei un augstākajai izglītībai.
- 2.Atbalstīt grozījumus Zinātniskās darbības likumā (MKK 07.05.2018.)
- 3.Nodrošināt finansējumu zinātnei no valsts kapitālsabiedrībām.
4. Izveidot darba grupu par augstākās izglītības iestāžu mācībspēku darba slodzes pilnveides kārtību.
5. Par zemākās mēneša darba algas likmes noteikšanu zinātnes darbiniekiem par pilna laika ekvivalentu.

Paldies par uzmanību!

LIZDA priekšsēdētāja **Inga Vanaga**

Mob.t.: 25998994

inga.vanaga@lizda.lv

lizda@lizda.lv